

Tíz éve a pénzügyi nevelésért

A Magyar Nemzeti Bank kezdeményezésére 2008 szeptemberében jött létre a Pénziránytű Alapítvány, azzal a céllal, hogy állami, civil és piaci szereplőkkel együttműködve pénzügyi tudatosságot fejlesztő programokat hozzon létre. Az elmúlt években sikeres, a közoktatáson belüli pénzügyi-gazdasági ismeretterjesztést célzó programokat valósítottak meg.

HERGÁR ESZTER

a Pénziránytű Alapítvány kuratóriumának elnöke

A Pénziránytű Alapítvány közel tíz éve alakult, így a kerek évforduló jó alkalom arra, hogy visszatekintsünk és számba vegyük eredményeinket. Alapítványunk a Magyar Nemzeti Bank kezdeményezésére 2008 szeptemberében jött létre, azzal a céllal, hogy állami, civil és piaci szereplőkkel együttműködve pénzügyi tudatosságot fejlesztő programokat valósítson meg. Alapítóink a Diákhitel Központ, a Magyar Bankszövetség és a Magyar Nemzeti Bank. Tevékenységünk gerincét intenzív iskolai tankönyv- és tartalomfejlesztési, valamint tanártovábbképzési programok jelentik, és ezzel szervesen kapcsolódunk a köznevelési tartalmak jelenleg is zajló modernizációjához. Az elmúlt években alapítóink szakmai és anyagi támogatásának köszönhetően számos olyan sikeres programot valósítottunk meg, amelyek a közoktatáson belüli pénzügyi-gazdasági ismeretterjesztést szolgálják. Az iskolákban zajló pénzügyi nevelést több olyan tartalmi és módszertani fejlesztésünk is segíti, amelyek egyidejűleg a digitális írástudás fejlődését is támogatják.

Tankönyvek, tananyagfejlesztés

Meggyőződésünk, hogy a pénzügyi tudatosság, a pénzügyi ismeretek megléte vagy hiánya jelentősen befolyásolja az egyének, a családok pénzügyi biztonságát és ezen keresztül életminőségüket, lehetőségeiket. Ezért az lenne a szerencsés, ha a mindennapokhoz kapcsolódó pénzügyi-gazdasági témákkal, dilemmákkal, „életleckékkel” valamennyi diák már az iskolában, a köznevelés keretei között megismerkedhetne.

Alapítványunk olyan hivatalos tankönyvi minősítéssel rendelkező, hiánypótló tananyagok kidolgozását tűzte ki célul, amelyekkel előrelépést lehet elérni a pénzügyi-gazdasági ismeretek iskolai oktatásában. Széles körű szakmai összefogás (MNB, EMMI, KELLO, Pénziránytű Alapítvány) eredményeként 2016-ban jelent meg az Iránytű a pénzügyekhez című középiskolai tankönyvünk, majd a rendkívül kedvező fogadtatás után ezt követte 2017-ben a Küldetések a pénz világában című általános iskolásoknak szóló tankönyv és munkafüzet. Könyveink innovatív módon, gyakorlati problémák, „esettanulmányok” felől indulva mutatják be a mindennapi pénzügyek és a gazdaság működésének fontosabb összefüggéseit. Reményeink szerint mindkét kötet áttörést hozhat a pénzügyi-gazdasági ismeretek iskolai oktatásában.

Jelentős előrelépésnek tekinthető továbbá, hogy a Nemzetgazdasági Minisztérium a fenntartása alá tartozó szakgimnáziumok 10. évfolyamán kötelezővé tette a pénzügyi és vállalkozási ismeretek tantárgyat, amelyhez az Iránytű a pénzügyekhez című tankönyv használatát ajánlotta az intézmények számára. Fontos lenne, hogy az általános iskolák és a hagyományos gimnáziumok pedagógiai programjában, órarendjében is megjelenjen ez a témakör.

A tankönyveket a megjelenés első évében az MNB támogatásának köszönhetően 40 ezer, illetve 60 ezer példányban ingyenesen bocsátottuk a tanítást vállaló iskolák rendelkezésére. A könyvek immár a hivatalos tankönyvjegyzékről is elérhetők, illetve ingyenesen letölthetők az alapítvány és a KELLO honlapjáról. Jelenleg már több mint 300 középiskolában és közel 1000

általános iskolában tanulhatnak a diákok a könyveinkből, és a letöltések száma is meghaladta a harmincezetet. Az elkészült tankönyvek tartalmára építve folyamatban van egy digitális játékfejlesztés és pilot jelleggel e-learning tananyagokat fejlesztettünk a körültekintő hitelfelvétel témakörében.

Ingyenes, akkreditált tanártovábbképzések

Összhangban a tankönyvfejlesztéssel, valamint a tankönyvek iskolai használatának támogatásával, komoly erőfeszítéseket teszünk a pedagógusok továbbképzésére, mivel ők a tudás- és értékközvetítők a diákok felé. Az akkreditált képzések a pedagógusok számára az MNB támogatásának köszönhetően ingyenesek, és beszámíthatók az előírt kötelező továbbképzések teljesítésébe. A tréningek az Oktatási Hivatal Pedagógiai Oktatási Központjainak szervezésében az ország számos helyszínén zajlanak.

A középiskolai tanárok számára a 2015/2016-os tanévtől 30 órás, ingyenes, akkreditált pedagógus-továbbképzést biztosítunk pénzügyi-gazdasági témakörben. A 2016/17-es tanévtől pedig már az általános iskolai tanárok számára is elindítottuk az ilyen típusú képzéseinket. Tavaly év vé-

gig összesen már több mint kétezer tanár vett részt a folyamatosan induló, ingyenes tanártovábbképzéseinken. Ezeken a pedagógusok digitális kultúrájának fejlesztése érdekében erősítjük a digitális alkalmazások bemutatását és használatát.

Pénz7 – pénzügyi és vállalkozói témahét az iskolákban

Alapítványunk a kezdetektől, azaz 2015 óta egyik társszervezője, illetve szakmai együttműködő partnere, tartalomfejlesztője az általános és középiskolákban márciusban zajló Pénz7-nek. Jelentős szakpolitikai elismerésnek tekinthető, hogy a pénzügyi és vállalkozói témahét – amelynek együttműködő szakmai partnerei az EMMI projektvezetése mellett a Nemzetgazdasági Minisztérium, a Magyar Bankszövetség, a Pénziránytű Alapítvány és a Junior Achievement Magyarország Alapítvány – immár szerepel a tanév hivatalos rendjében is. A Pénz7 rendhagyó tanórái az egyes korosztályok sajátosságait figyelembe véve, játékosan, színesen, élményszerűen adják át és járják körbe a felelős döntéshozatalhoz szükséges pénzügyi és vállalkozói ismereteket. A programra évről évre folyamatosan egyre nagyobb

érdeklődés mutatkozik: az idén már 1200 iskola közel 200 ezer diákja mintegy 14 ezer rendhagyó tanóra keretében vesz részt a programban. Megint új rekord született, amellyel megdupláztuk a 2015-ös számokat! Együttműködő partnereinkkel együtt büszké lehetünk arra is, hogy a nemzetközi mércével is kiemelkedő tanulói részvétel miatt 2017-ben a magyar Pénz7 a Child and Youth Finance International (CYFI) Global Inclusion Award díjában részesült.

Lehetőségek és kihívások

Úgy látjuk, az elmúlt évek során tudatosan építkezve komoly eredményeket sikerült elérnünk, és van mire alapoznunk a következő évek fejlesztéseit. Munkánk szempontjából a digitalizációt és ennek iskolai megjelenését tekintjük a legnagyobb kihívásnak. Egyedülálló lehetőséget és további magas szintű támogatást jelent a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztését célzó nemzeti stratégia elfogadása, amely 7 évet ölel fel. A feladat végrehajtására az NGM vezetésével alakult intézményközi munkacsoportba az EMMI, az MNB és további állami intézmények mellett a Pénziránytű Alapítvány is meghívást kapott.

Pénzügyi kultúra: képzés és oktatás

A 2008-as gazdasági válság fordulópontot hozott a pénzügyi kultúrában. A pénzügyi tudatosság fejlesztése a társadalom, a pénzügyi ágazat és a kormányzatok közös érdeke. Új stratégiák és módszerek kellenek a tudatos fejlesztéshez. A legújabb magyarországi eredményeket mutatjuk be.

KOVÁCS LEVENTE
a Magyar Bankszövetség Főtitkára

A pénzügyi kultúra és a gazdasági válság

A 2008-as gazdasági válság kiváltójaként a pénzügyi szférát szokták megnevezni, és ehhez egy emlékezetes dátum, 2008.

szeptember 15-e is kapcsolódik; ugyanis ekkor ment csődbe a világ egyik legpatinásabb bankja, a Lehman Brothers. A válság kirobbanásában, gyors tovagyűrűzésében a pénzügyi szektor, valamint a gyorsan reagáló pénzügyi piacok minden jel szerint érzékelhető szerepet játszottak.

Ehhez annyit azért hozzá kell tennem, hogy a pénzügyi szféra termékei közismertek, működése pedig teljes egészében szabályozott. Így a bankszektor általános tevékenységéért a felügyelő és a szabályozó hatóságok is felelősek. A gazdasági válság mélysége, elhúzódása és nemzetközi szétterjedése hatásában messzemenően nagyobb volt annál, mint amennyi a Lehmann Brothers csődjéből és az amerikai jelzálogpiaci problémákból következett volna. Az elhúzódás és mélység okainak keresése során jutottunk el a pénzügyi kultúra/ismeretek hiányának és szerepüknek kérdéséhez.

A pénzügyi kultúra és ismeretek felmérését többen, több helyen és több módszer alapján is elvégezték. A legismertebb és szisztematikusan ismétlődő felméréseket nemzetközi szinten az OECD végzett, Magyarországon pedig az Econventio, a Szegedi Tudományegyetem és az Állami Számvevőszék közötti együttműködések eredményeztek ilyeneket. Idehaza emellett több felmérés is született, amelyeket többek között a Nemzetgazdasági Minisztérium, a hitelintézetek, a Pénziránytű Alapítvány, a Miskolci Egyetem végzett. Mind a hazai, mind a nemzetközi tanulmányok elsőre megdöbbentő, szürreálisnak tűnő eredményeket hoztak, például:

- a társadalmak pénzügyi alapismeretei erősen hiányosak, az emberek jelentős részének nincsenek pénzügyi céljai;
- a lakosság jelentős része nem tudja pénzügyi ismereteit a hétköznapi életben használni;
- a pénzügyi ismeretek oktatása, terjesztése a közoktatási keretek közé nem került be, így nemcsak oktatás, hanem még oktatható tananyag sincs;

– a fiatalság pénzügyi ismeretei – az oktatás teljes hiányában – a családi mintákon nyugszanak (ez sajnos megfelel a „vak vezet világtalant” esetének);

– a pénzügyi ismeretek elméleti oktatása szinte eredménytelen, ezt a témát csak gyakorlatorientáltan érdemes oktatni.

Ebben a letargikus helyzetben egy „jó” hír volt, hogy semmilyen előzmény, szokás nem befolyásolta negatívan az induló állapotot, azaz gyakorlatilag a nulláról lehetett elkezdni a felzárkózást.

„A pénzügyi kultúra fogalma nem új keletű, már a századforduló (értse a XX. század) elején is történtek kísérletek az Egyesült Államokban arra, hogy növeljék a lakosság pénzügyekkel kapcsolatos ismereteit – igaz, ennek a célja elsősorban a pénzügyi termékek piacának megteremtése és kiszélesítése volt. Egyszerűen megfogalmazva, el kellett magyarázni az embereknek, hogy melyik pénzügyi terméket (mint például a bankbetét, a hitel) mire és hogyan használhatják. A századforduló óta eltelt idő azonban nemcsak az egyes használati cikkek terén eredményezett jelentős mértékű innovációt, hanem a pénzügyi szektor által kínált termékek tekintetében is. A különböző kutatások az 1980-as évekre teszik a pénzügyi termékek területén jelentkező nagyarányú innovációs hullám elindulását. Valószínűleg az addig használt pénzügyi termékek elérték a bennük rejlő lehetőségek határát, és követve a realgazdaság folyamatait, ekkor jelentkezett akkora nyomás a pénzügyi szektorra, hogy megújítsák – az igényekhez igazítsák – a kínált pénzügyi termékeket és szolgáltatásokat. Ez a folyamat a gazdasági folyamatok felgyorsulásával és szofisztikázódásával párhuzamosan a mai napig is tart.” (Béres, 2013)¹ – írta le egy kutató. Az elmúlt években végzett felmérések alapján általánosan elfogadottá vált a „valamit és gyorsan biztosan tenni kell” szemlélet, amely együttműködésre hívta

az érintett szervezeteket és a felelős szereplőket.

A pénzügyi kultúra terjesztése

„A pénzügyi kultúra fejlettsége minden gazdasági szereplő együttes érdeke. Mikroszinten a nagyobb pénzügyi kultúrával jellemezhető háztartások és vállalkozások nagyobb valószínűséggel kerülnek el azokat a pénzügyi döntéseket, amelyek hátrányosak a számukra. ... minél nagyobb egy társadalom pénzügyi kultúrája, annál nagyobbak a rendelkezésre álló megtakarítások az országban. ... a lakosság pénzügyi kultúrája hozzájárul a pénzügyi rendszer stabilitásához is. A pénzügyi intézményeknek – részben az előzőekben foglaltak okán – alapvető érdeke a pénzügyi kultúra fejlesztése, hiszen az hozzájárul a magánszektor megtakarításának növekedéséhez és azon keresztül a hitelképességének javulásához is. A hitelképes ügyfelek pedig alacsony kockázatú jövedelemforrást jelentenek a szektor számára. ... Végül, de nem utolsósorban a pénzügyi kultúra fejlesztése az állam érdeke is, hiszen magasabb szintű pénzügyi kultúra esetén kevesebb hangsúlyt kell fektetni újjáértékelési és stabilizációs célokra, ami jótékony hatású a gazdaság minden szereplőjére, az ország versenyképességére.” (Felmérés a felsőoktatásban, 2013)²

A különböző korosztályok felmérési eredményeit értelmezve megállapíthatjuk, hogy a pénzügyi ismeretek elsajátítása akkor maradandóbb, ha az oktatás hétköznapi gyakorlattal, tapasztalással egészül ki. Az önértékelést felismerő és/vagy a feladatokat felvállaló szereplők azonnal a tettek mezejére léptek. Ezek közül kiemelkedett az OTP Bank Fáy András Alapítvány (OK Központ) aktivitása, a K&H Bank „Vigyázz, Kész, Pénz!” programja, a Pénziránytű Alapítvány sokrétű tevékenysége, a BankVelem oktatóprogram vagy a „PénzSztár” verseny. Ez jó is volt így, hiszen a jövő megfelelő útjának megtalálásához kreatív próbálkozásokon át vezet az út.

Pénz7

Az európai bankszektor (nevezetesen a bankszövetségek szövetsége, az Európai Bankföderáció), felismerve a pénzügyi kultúra terén tapasztalt szükségszerű igényt a fejlődésre, 2015 óta minden év március első felében az európai országokban Money Weeket (a magyar kreatív fordítás és a magyarországi esemény megnevezése Pénz7) szervez a pénzügyi ismeretek bővítése érdekében. A Money Week célcsoportja a tanuló ifjúság. Az Európai Bankföderáció pénzügyi kultúra és tudatosság nemzetközi hetéhez minden évben csatlakozott a Magyar Bankszövetség is. A magyarországi Pénz7 rendezvények hamarosan átalakultak tematikus hetekké, amikor is az általános és középiskolákban pénzügyi és gazdasági témákat dolgoznak fel. A magyarországi iskolai eseményeket az Emberi Erőforrások Minisztériuma koordinálásával a Magyar Bankszövetség, a Pénziránytű Alapítvány, a Nemzetgazdasági Minisztérium és a Junior Achievement Alapítvány szoros együttműködésben szervezi meg. Ehhez a tematikus hétbe további kísérő események csatlakoznak, így szakmai konferenciák, pénzügyi témájú kvízek, vetélkedők, versenyek.

Tananyagfejlesztés

A hatékony képzéshez, a mai digitalizálódó világban élő ifjúság megszólításához új típusú tankönyvekre és ismeretátadásra volt szükség. Olyan tankönyv kellett, amelyet a mai ifjúság is örömmel vesz a kezébe, az érdeklődési formájához igazodik és az internetes kitekintést/adatkeresést/feladatokat is hasznos elemnek tekinti. A Pénziránytű Alapítvány több kreatív szakember, oktató és pénzügyi gyakorlati szakember bevonásával ezen elvárásoknak megfelelő tankönyvet készített. Az általános iskolás tankönyv címe: Küldetések a pénz világában, amely 33 leckében dolgozza

¹ Béres András: A pénzügyi kultúra – mi is ez valójában, <http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/a-penzugyi-kultura-mi-is-ez-valojaban>

² Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról, Állami Számvevőszék Tanulmány, ISBN: 978-615-5222-06-1

fel először a családok pénzügyeit, majd a nemzetgazdaság működését. A középiskolás tankönyv címe Iránytű a pénzügyekhez, amely 65, jellemzően dupla leckében dolgozza fel a mindennapi, majd a második részben a piacgazdasági pénzügyeket.

A pénzügyi kultúra fejlesztése terén a következő nagy lépés a kormány által 2017-ben elfogadott Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája volt. „Az elkészült stratégia hét évet ölel fel 2017-től 2023-ig, kétéves cselekvési tervekre bontva a gyakorlati megvalósítást. A stratégia támaszkodik az eddig elért eredményekre, programokra és azokra építve alakítja ki saját célkitűzéseit, amelyek a következők:

1. A köznevelés rendszerén belüli valószínű pénzügyi edukáció kereteinek megteremtése, erősítése és általánossá tétele.
2. A tudatos pénzügyi magatartás alapjainak és a háztartások pénzügyi stressztűrő képességének erősítése.
3. Körültekintő pénzügyi döntéseket előmozdító szemlélet megteremtése és a tudatos pénzügyi fogyasztói magatartást támogató intézmények/infrastruktúrák létrehozása és széles körű megismertetése.
4. A lakosság öngondoskodási szemléletének erősítése.
5. A pénzügyi termékekhez, pénzügyi alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés és pénzügyi beilleszkedés (financial inclusion) mértékének növelése.
6. A korszerű, készpénzkímélő fizetési eszközök használatának ösztönzése.
7. Körültekintő hitelfelvétel támogatása.

A stratégia az OECD/INFE és a legjobb nemzetközi gyakorlatok figyelembevételével a magyar igényekre került kidolgozásra. Evolutív jellege lehetőséget ad arra, hogy a végrehajtása során könnyen idomuljon a gyorsan változó környezet elvárásaihoz.” (Stratégia, 2017, 7. o.)³

Fintelligence

Immár a kormányzati stratégiába illeszkedően a Miskolci Egyetemen elkészült a „Pénzügyi kultúra” szakkönyv⁴ is, amely alkalmas arra, hogy a Stratégia elgondolásának megfelelően – a pénzügyi ismeretek kötelező keretek között történő megszerzése biztosított legyen a magyar felsőoktatásban (Stratégia³ 2017, 19. o.) –, az általános pénzügyi kultúra felsőoktatási tankönyv szerepét betöltse. A Pénzügyi kultúra könyv próbaoktatás után került véglegesítésre és a 2018. évi Pénz7 keretében került bemutatásra a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karának kiadványaként. A könyv 16 fejezetben tárgyalja a pénzügyi kultúra releváns témáit a történelmi előzményektől kezdve a digitális korszak kihívásáig. Az egyetemek, különösen a vidéki egyetemek az adott települések szellemi központjai, világító lámpásai. Ezt a feladatot az említett kormányzati Stratégia alapján a pénzügyi kultúra növelése területén is be kell tölteniük. Ehhez nyilvánvaló segítséget jelent az új szakkönyv.

Tekintettel a pénzügyi kultúra gyakorlatorientált elsajátíthatóságára és a digitális korszak kihívásaira, az oktatási helyszínnek, magának a tanteremnek ezen összetett feladatnak is meg kell felelnie. Ahhoz, hogy ez így legyen, a Magyar Bankszövetség szellemi, tudományos és kapcsolati támogatásával Miskolcon létrehozásra került a Fintelligence Pénzügyi Oktatási Centrum. A pénzügyi kultúrára fókuszáló interaktív, digitális oktatóterem létrehozását és működtetési támogatását tűzte ki céljául valamennyi vidéki egyetemen. A legelső Fintelligence terem, szintén a 2018. évi Pénz7 keretében, a Miskolci Egyetemen nyílt meg. Ezen terem létrehozását az OTP, az MFB,

a Mastercard és további pénzügyi vállalkozások nagyvonalú támogatása tette lehetővé. A tematikának megfelelően kialakított Fintelligence terem az egyetem pénzügyi oktatási központjaként, a látogató diákcsoportok számára interaktív kiállítóteremként, a bemutatóoktatások számára pedig innovatív, digitális tanteremként fog szolgálni. A Fintelligence centrum többek között felszerelt banki pénztárfülke kialakításával, kiállítási tárgyakkal, tankönyvekkel, tantárgyi és látogatói előadás-tematikákkal, ismertetőkel segíti, hogy valamennyi Fintelligence terem egységesen és magas színvonalon biztosítsa a pénzügyi kultúra fejlesztését.

Záró gondolatok

A pénzügyi kultúra fejlesztése a gazdaság, a társadalom, az egyének, a hitelintézetek és az állam közös érdeke, ezért közös szerepvállalásra van szükség; ez páneurópai szinten a Money Week keretében 2015-től elkezdődött. Magyarországon aktívan bekapcsolódott a programba, és 2017-re a Pénz7 hazánkban köznevelési programmá fejlődött, szerepel a tanév hivatalos rendjében is. A Pénz7-hez kapcsolódó kiegészítő programok, majd a kormányzati stratégia elfogadása további jelentős előrelépést mutatnak. A pénzügyi kultúra sajátosságai és a digitalizáció térhódítása – amely a pénzügyi fejlődést teljes mértékben áthatja, az ifjúság pedig ebbe nő bele – alapján speciális tananyagokat kellett kialakítani. Ezek Magyarországon általános és középiskolai, majd felsőoktatási szinten is elkészültek. A pénzügyi kultúra és ismeret fejlesztése csak gyakorlatorientált módon valósítható meg, ezért a felsőfokú pénzügyi oktatás sajátos követelményei alapján elkezdődött az egyetemeken a Fintelligence oktató termék kiépítése. A kormányzat, a szakemberek és a pénzügyi szervezetek elkötelezettsége alapján így van arra esély, hogy következményként a gazdaság minden korábbinál stabilabban, kiszámíthatóbban és sikeresebben tudjon növekedni.

³ Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, <http://www.kormany.hu/download/5/39/21000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20fejleszt%C3%A9s%C3%A9nek%20strat%C3%A9gi%C3%A1ja.pdf>

⁴ Pénzügyi kultúra (2018), szerk.: Pál Zsolt, kiadó: Miskolci Egyetem, ISBN 978-963-358-152-0